

Христенко Л.М., Чевичелова К.С.

УДК 339.564

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Постановка проблеми. Світова криза, яка вдарила по фінансовому ринку, позначилася й на реальному секторі економіки. Підприємства зменшують обсяги виробництва, скорочують персонал, відправляють його у змушені відпустки, позбуваються непрофільних активів, заморожують інвестиційні проекти та ін. Енергетика, зокрема, теплові електростанції – це одна з тих галузей, що встигла відчувати на собі сумні наслідки кризи. Різне скорочення масштабів державного фінансування, недоінвестування реального сектора економіки підштовхує спад виробництва, негативно впливає на динамічний і збалансований розвиток електроенергетики, веде до руйнування виробничо-технічного потенціалу країни. Висока соціальна значимість та інфраструктурний характер об'єктів електроенергетики визначають пріоритетність забезпечення економічної стійкості підприємств саме цієї галузі, що підвищує актуальність теми статті.

Аналіз останніх публікацій. Серед вчених, які спеціалізацією своїх досліджень обрали економічну стійкість промислових підприємств, є О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко, В.А. Забродський, М.О. Кизим, Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко, О.Г. Бодров, М.М. Погостінская, Р.Л. Жамбекова, С.Н. Анохін, В.Т. Тімірясов, Н.В. Шандова та ін.

Метою статті є дослідження основного змісту економічної стійкості підприємств й визначення її основних складових задля встановлення принципів і вимог, а також етапів забезпечення економічної стійкості підприємств енергетичної галузі.

Виклад основного матеріалу. Поняття економічної стійкості підприємства доволі рідко використовується у наукових літературних джерелах. Досить часто під економічною стійкістю розглядають фінансову або конкурентну стійкість, а також економічне зростання та рівновагу [5, 6, 7], проте не вироблено єдиного підходу до трактування сутності цього поняття та основних його складових. Вперше термін економічна стійкість виник у зв'язку з розглядом проблеми обмеженості ресурсів, яка стала наслідком глобальних енергетичних криз 1973 та 1979 років. За час свого існування цей напрямок економічної думки перетворюється в окрему дисципліну, яку називають "ecosestate" ("economic security of state"). Це означає – економічна стабільність держави, якої можна досягти за економічної стійкості його структурних елементів (територій, галузей, підприємств) [5; 6]. Аналіз досліджень, присвячених стійкості підприємства, дав змогу сформулювати власне визначення економічної стійкості, під якою розуміється рівноважний збалансований стан економічних ресурсів, який забезпечує стабільну прибутковість і нормальні умови для розширеного відтворення стійкого економічного зростання в тривалій перспективі з урахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх чинників. Економічна стійкість – це складна категорія, що має свої складові: фінансово-економічну, управлінську, організаційно-економічну, виробничо-технічну та ділову стійкість (рис. 1).

Рис. 1. Складові економічної стійкості підприємства.

В табл. 1 надана характеристика складових економічної стійкості підприємства.

Таблиця 1. Характеристика складових економічної стійкості підприємства [4,6,7]

Складова економічної стійкості	Визначення
Фінансово-економічна стійкість	передбачає виявлення та регулювання основних фінансових чинників, що викликали зміни в економічному стані підприємства, виявлення доступних джерел коштів і оцінку доцільності їх мобілізації з метою збільшення прибутковості
Управлінська стійкість	передбачає здатність кваліфікованого персоналу управляти виробництвом, проводити грамотний маркетинг, аналізувати роботу підприємства, а також забезпечувати надійне інформаційне поле для розробки подальшої стратегії
Організаційно-економічна стійкість	передбачає стабільність внутрішньої організаційної структури, налагоджена і оперативність зв'язків між різними відділами та службами підприємства, ефективність їхньої спільної роботи
Ділова стійкість	передбачає регулювання змін на підприємстві в просторово-часовому розрізі, прогноз основних тенденцій в господарсько-економічній діяльності підприємства, а також наявність стратегії подальшого розвитку на підвищення конкурентоспроможності
Виробничо-технічна стійкість	передбачає стабільність виробничого циклу підприємства, налагодженого його ресурсного забезпечення

Зазначені складові економічної стійкості характеризують з різних боків стан і розвиток підприємства. Вони тісно взаємопов'язані і впливають один на одного і на головну категорію – економічну стійкість. Можна стверджувати, що лише взяті в комплексі зазначені елементи дозволяють судити про загальний рівень економічної стійкості підприємства і його розвиток.

Забезпечення економічної стійкості підприємства являє собою сукупність заходів і засобів, а також створення умов, що сприяють підтримці економічної стійкості підприємства на заданому рівні і запобіганню його зниження в постійно мінливих умовах зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства. Так, кожне підприємство в певний період часу перебуває в режимі поточного функціонування й розвитку. Поточне функціонування містить у собі організаційну структуру й методи управління, технології й устаткування, випуск продукції, що вже зарекомендувала себе й займає певний сегмент. Розвиток припускає відновлення застосовуваних технологій і продукції, удосконалення організаційної структури, придбання нового обладнання, зростання виробничих потужностей і, відповідно, збільшення обсягів випуску нової продукції (рис. 2).

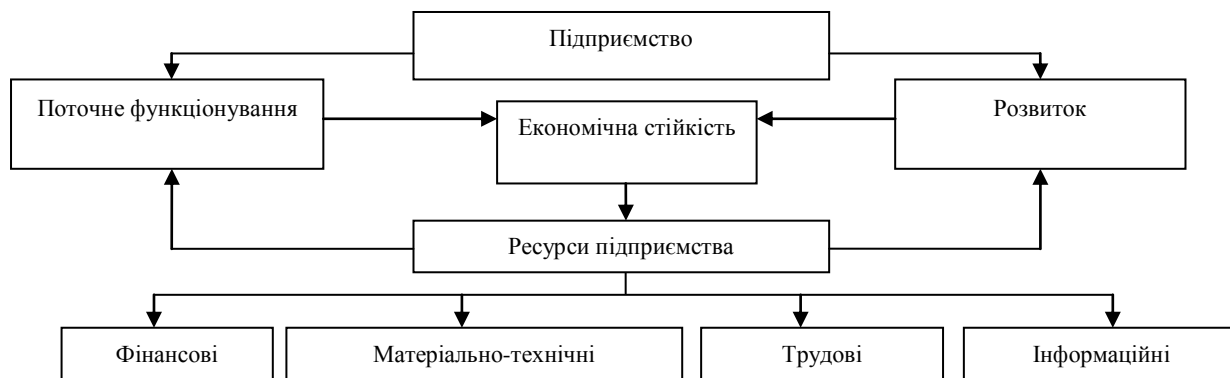

Рис. 2. Забезпечення економічної стійкості підприємства.

Забезпечення економічної стійкості відбувається за умов дотримання певного переліку принципів, які подано на рис. 3.

На основі аналізу праць таких вчених як С.Н. Анохін [1], О.Н. Зайцев [2], В.Л. Іванов [3], О.А. Поліщук [4] та ін., стає можливим визначення етапів забезпечення економічної стійкості підприємства, зміст та послідовність здійснення яких зображена на рис. 4.

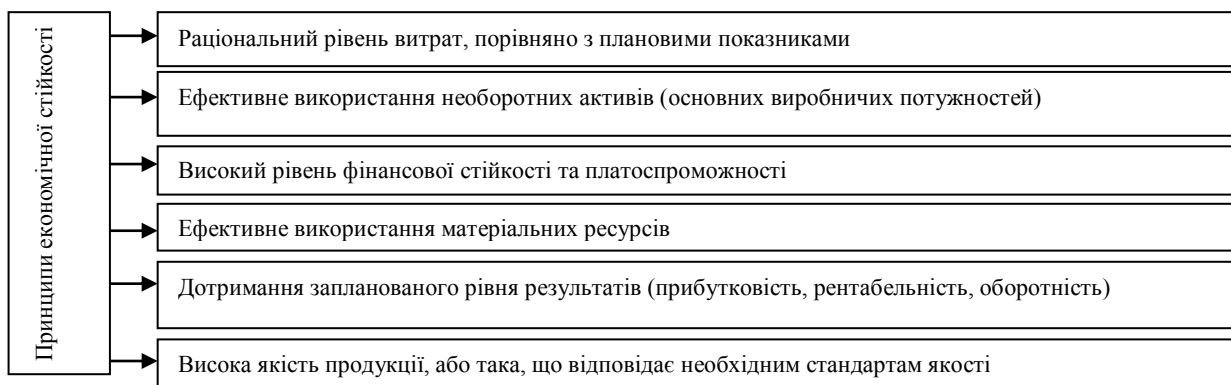

Рис. 3. Принципи забезпечення економічної стійкості підприємства.

На першому підготовчому етапі доцільно визначити складники економічної стійкості підприємства, розробити індикатори та показники, які мають свідчити про достатній рівень її забезпечення. Стосовно підприємств енергетичної галузі до складових економічної стійкості будемо відносити фінансово-економічну, управлінську, організаційно-економічну, виробничо-технічну та ділову стійкість. Показниками стану складових економічної стійкості підприємств енергетичної галузі виступають: ділова стійкість – показники вхідних умов діяльності підприємства, показники виробництва та збуту продукції; управлінська стійкість, організаційно-економічна стійкість – показники вхідних умов діяльності підприємства, показники використання трудових ресурсів, показники виробництва та збуту продукції, результуючі показники діяльності підприємства (прибуток та рентабельність); виробничо-технічна стійкість – показники використання засобів виробництва, предметів праці; фінансово-економічна стійкість – показники фінансової стійкості та платоспроможності.

Другим етапом забезпечення економічної стійкості підприємства є етап планування і збору інформації, який передбачає охоплення багатьох напрямів управлінської діяльності: технічного, технологічного, організаційного, фінансового, ділового та ін. Провести такий обсяг роботи одним фахівцем або навіть

окремим відділом не можливо. В зв'язку з цим до аналітичної роботи мають залучатися всі відділи підприємства: виробничо-технічний, технологічний, постачання і збуту, планово-економічний, праці та заробітної плати, фінансовий та ін.

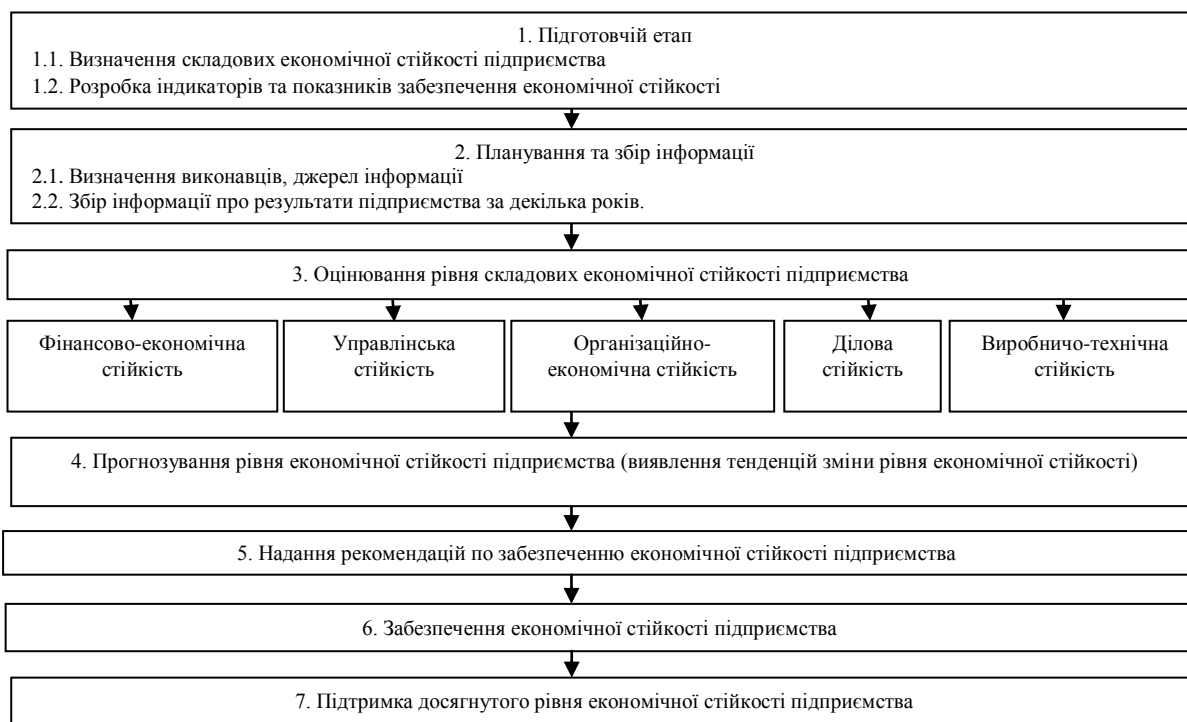

Рис. 4. Етапи забезпечення економічної стійкості підприємств енергетичної галузі.

Третій етап – оцінювання стану економічної стійкості підприємства за п'ятьма передбачуваними рівнями: динамічним, стабільним, прийнятним, нестійким та кризовим. Для ТОВ «Східенерго» Луганська ТЕС, як представника підприємств енергетичної галузі, характерний нестійкий рівень економічної стійкості. Про це свідчать збиткові результати діяльності, низька ефективність використання активів та капіталу, високий рівень фінансових ризиків через перевагу позикових джерел в загальній сумі капіталу підприємства та ін.

Четвертим етапом є прогнозування рівня економічної стійкості і виявлення тенденцій зміни її рівня (підвищення, збереження, зниження). Нестійкий стан ТОВ «Східенерго» Луганської ТЕС має підкріплюватися тенденцією підвищення економічної стійкості прогнозовано за рахунок зростання обсягів генерації електроенергії та збільшення частки оновлених основних засобів в загальній структурі господарчих активів підприємства.

На етапі надання рекомендацій щодо забезпечення економічної стійкості підприємства у якості альтернативних варіантів доведення її до належного рівня пропонується наступне: залучення інвестицій та жорстке регулювання діяльності підприємства, зокрема регулювання витрат. Незважаючи на впевненість у необхідності регулювання витрат, рішучі заходи по реалізації таких дій часто не приносять бажаних результатів у короткостроковій перспективі. Досягати довгострокового ефекту можливо лише за умови відповідності заходів по регулюванню витрат стратегічним цілям діяльності підприємства. Це особливо важливо усвідомлювати зараз, в умовах глобального економічного спаду. Адаже є велика спокуса віддати перевагу заходам, спрямованим на швидкий результат, в протиріччя досягненню стратегічних цілей діяльності підприємства.

На шостому етапі передбачається розробка механізму впровадження запропонованих рекомендацій по забезпеченню економічної стійкості підприємства.

Підтримка досягнутого рівня економічної стійкості підприємства відбувається на заключному сьомому етапі. Це дає змогу зауважити, що забезпечення економічної стабільності – це перш за все вибір слабких місць у діяльності підприємства, які відбиваються на рівні одного з елементів економічної стійкості, і потім планування стратегії щодо їх поліпшення, включаючи визначення необхідних засобів і ресурсів.

Організація забезпечення економічної стійкості підприємства має бути службовим обов'язком керівників різних рівнів управління, що мають відношення до прийняття управлінських рішень. Від того, наскільки раціонально розподілені між ними обов'язки по забезпеченню економічної стійкості підприємства, залежить не тільки повнота охоплення об'єктів оцінки, але і виключається можливість багаторазового проведення одних і тих самих досліджень різними особами, що сприяє ефективному використанню робочого часу і забезпечує комплексність аналізу.

Висновки. В умовах швидких змін сучасного ринку підприємства, що прагнуть зміцнити свої конкурентні позиції, мають бути зорієнтовані на нові підходи, принципи і методи організації та ведення бізнес-процесів, заснованих на удосконаленні саме внутрішнього механізму управління сталим

функціонуванням підприємств. Головним компонентом такої організації є економічна стійкість. Це складна категорія, що має свої складові. Забезпечуючи належний рівень кожної складової враховуються всі важливі аспекти діяльності підприємства, що дозволяє досягти економічної стійкості підприємства в цілому та виявити можливості його розвитку в умовах нестабільного ринкового середовища.

Джерела та література:

1. Анохин С. Н. Методика моделирования экономической устойчивости промышленных предприятий в современных условиях / С. Н. Анохин. – Саратов : Саратов. гос. техн. ун-т, 2000. – 40 с.
2. Зайцев О. Н. Оценка экономической устойчивости промышленных предприятий (на примере промышленности строительных материалов) : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / О. Н. Зайцев; ГОУ ВПО «Тихоокеанский гос. ун-т». – Хабаровск, 2007. – 23 с.
3. Иванов В. Л. Управління економічною стійкістю промислових підприємств (на прикладі підприємств машинобудівного комплексу) / В. Л. Иванов. – Луганськ : Вид-во СЛУ ім. В.Даля, 2005. – 266 с.
4. Поліщук О. А. Теоретико-методологічні основи оцінки економічної стійкості сільськогосподарських підприємств / О. А. Поліщук // Економіка : проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. – Вип. 225. – Т. 2. – С. 367-374.
5. Чигиринець О. А. Інвестиційна стратегія підприємств в системі стимулів активізації інвестиційних процесів в національній економіці / О. А. Чигиринець // Іноземні інвестиції та національний капітал : парадигма взаємодії : зб. наук. праць. – К. : Сатсанга, 2001. – Вип. 15. – С. 108-120. – (Безпека економічних трансформацій).
6. Чигиринець О. А. Економічна стабільність автотранспортних підприємств / О. А. Чигиринець. – К. : Вид-во НТУ, 2003. – 260 с.
7. Шандова Н. В. Управління процесами розвитку підприємств машинобудування / Н. В. Шандова // Економічний простір. – 2009. – № 21. – С. 276-282.